

ANYANYELVHASZNÁLAT IDEGENNYELV-ÓRÁN

USE OF MOTHER TONGUE IN FOREIGN LANGUAGE CLASS

*Hardi Judit**

Idegennyelvi és Továbbképzési Tanszék, Pedagógusképző Kar, Neumann János Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

Angol mint idegen nyelv tanítása
Anyanyelvhasználat
Értéktételek
Kódváltás

Keywords:

Code switching
Teaching English as a Foreign Language
Use of mother tongue
Value judgements

Cikktörténet:

Beérkezett 2020. május
Átdolgozva
Elfogadva

Összefoglalás

Sokat vitatott kérdés, hogy megengedett-e az anyanyelvhasználat az idegennyelv-órán, és ha igen milyen formában és milyen mértékben. Bár a téma körüljárása kapcsán egyöntetű vélemény bontakozik ki a szakirodalomban, miszerint lehet használni anyanyelvünket a nyelvtanulás hatékonyabbá tétele érdekében, leendő nyelvtanítóink még mindig bizonytalanok abban, hogy milyen célból, milyen esetekben és milyen mértékben indokolt az anyanyelv használata. Ezért olyan véleményeket és értéktételeket gyűjtöttem össze angol műveltségterületes hallgatók gyakorlati megfigyelései alapján, amelyek az idegennyelv-órán előforduló anyanyelvhasználat megítélésére irányulnak.

Abstract

It is a much debated question in what form and to what extent mother tongue use is permitted in a foreign language class. Although there seems to be an overall consensus in literature on the use of mother tongue to make language learning more effective, pre-service primary English teachers are still uncertain about the purpose, cases and extent to which mother tongue use can be justified. Therefore, based on some practical observations of English-specialized college students, I have collected opinions and value judgments on the use of native language in foreign language classes.

1. Bevezetés

A nyelvtanárok idegennyelv-órai anyanyelvhasználatáról számos tanulmány született [6] [7] [5] [3] [10]. A nyelvtanárok többféle funkcióval használják az anyanyelvet, amely a megfigyelő szempontjából lehet indokolt és indokolatlan. Fontos azonban megjegyezni, hogy a nyelvórán nem csak a nyelvtanár használja az anyanyelvet, hanem a tanulók is, ezáltal a célnyelv használatára kevesebb idő marad, mintha kizárólag célnyelven történne a kommunikáció [3]. A kezdő nyelvtanulók alacsony nyelvi szintje indokolhatja, és olykor szükségessé teheti tanulóik részről az anyanyelvhasználatot, amely akkor válhat a nyelvtanulás hatékonyságát gátló tényezővé, ha a tanulók egymás közti kontrollálatlan interakciójában kizárólagossá válik. Fontos ezért a jó gyakorlat, amely a tanulókat a célnyelv kizárólagos használatára ösztönzi a nyelvtanulás kezdetétől fogva. A kommunikatív alapú nyelvoktatás gyakorlata a folyamatosságra teszi a hangsúlyt a nyelvtani szabályok helyes használatával szemben. Ehhez megfelelő mértékű szókincsre van szükség, viszont egy bizonyos nyelvi szint elérése után nélkülözhetetlen a grammatikailag helyes, megfelelő

* Kapcsolattartó szerző: E-mail cím: hardi.judit@pk.uni-neumann.hu

regiszter használatra épülő kommunikáció, vagyis a nyelvtudást az aktív nyelvhasználat segíti a leginkább.

Az alábbi kutatásban leendő nyelvtanítási jogosultsággal rendelkező hallgatóink véleménye körvonalazódik az anyanyelvhasználat idegennyelv-órai indokoltságáról. A véleményeikből nem következik egyértelműen, hogy az anyanyelv használatára vonatkozóan a megfelelő következtetéseket vonják le a hallgatók, mivel döntéseik elsősorban – a releváns szakirodalom ismerete nélkül – a saját tapasztalataikra épülő, saját értékítéletükön alapuló normát követi. Az alábbiakban az anyanyelvhasználat előfordulásának szemléltetése mellett a hallgatók véleményét, értékítéleteit mutatom be.

2. A kutatás leírása

2.1. Anyanyelvhasználat az idegennyelv-órán

Az anyanyelv idegennyelv-órai előfordulásának formáit és típusait ismerteti a szerző [3] tanítójelölt hallgatók hospitálási naplói alapján. A kutatás eredményei azt mutatják, hogy mind az órát tartó tanítójelölt, mind pedig a tanulók sok időt töltenek el tanóránként a különböző funkciót betöltő, különböző céllal történő anyanyelvi kommunikációval.

A jelen kutatásban az alábbi kérdésekre keresem a választ:

1. Milyen esetekben fordul elő az anyanyelvhasználat idegennyelv-órán?
2. Hogyan vélekednek leendő nyelvtanítóink a nyelvórán történő anyanyelvhasználatról?

A kutatás alapjául a Neumann János Egyetem Pedagógusképző Karán angol műveltségterületi képzésben résztvevő 3. és 4. éves hallgatók által írt hospitálási naplóból gyűjtött adatok szolgáltak. Angol nyelvórák keretében az angol műveltségterületes tanítójelöltek bemutató órájukat a Petőfi Sándor Gyakorló Általános Iskola 5. és 6. osztályaiban tartották, amelyekről csoporttársaik hospitálási naplót készítettek. Két gyakorlati féléven keresztül írt 14 hospitálási naplóban összesen 78 óravázlat állt rendelkezésre az adatgyűjtéshez. A hallgatóknak adott megfigyelési szempontok közül az egyik az anyanyelvhasználat tanórai megjelenésének nyomon követése volt, valamint az ehhez kapcsolódó értékítéletük, véleményük lejegyzése. A kategóriák felállítását a szerző besorolása alapján történt.

2.2. Eredmények

Az eredmények igen sokszínűek. Elsőként a bemutató órát tartó tanítójelölt, majd a tanulók anyanyelvhasználatának különböző megjelenési formái körvonalazódnak néhány tipikusnak vélt példa segítségével, amelyek mellett megjelölöm a hallgatói értékítéleteket. A példák csoportosítása és rövid elemzése után térek ki az értékítéletek helyességére.

2.2.1. Az órát tartó tanítójelölt anyanyelvhasználati idegennyelv-órán

A tanítójelöltek több esetben folyamodnak az anyanyelvhasználatához. Az alább felsorolt funkciók mellett néhány olyan példát sorolok fel, amelyek leginkább jellemzőek az idegennyelvi-kontextusban megnyilvánuló anyanyelvhasználatra. Elsősorban olyan példákat választottam, amelyekhez a naplói író véleményét vagy értékítéletét írt, ezeket közvetlenül a példa után jegyzem le függetlenül attól, hogy azok helytállóak, vagy nem.

Aggodalom a feladat teljesítése miatt:

- *El tudod olvasni szemüveg nélkül?* A tanár észrevette, hogy egy tanuló bár szemüveges, most nem viseli azt:

Figyelmeztetés, fegyelmezés, viccelődés, gunyoros megjegyzés:

- *Felírom az ajtóra, hogy szerelőműhely, Gergőt keresni!*
Vélemény: Gergő nem a feladattal foglalkozott, hanem a szerszámaival játszott, a tanár figyelmeztetni és fegyelmezni akarta ily módon.
- *Figyelj, légy szíves!*

Feladat teljesítésének számonkérése:

- Voltak tanulók, akik nem csináltak házi feladatot, a tanár magyarul kérdezte meg miért nincs kész a lecke és fekete pontot adott nekik. A tanulók magyarul mondták el miért nem csináltak leckét. Azt hitték hétfőre kellett.
Értéktétele: Hasznos, mert a tanulók könnyebben megértették, hogy miért fontos a lecke.
- A tanulók nem értik a mondatot ezért magyarul is elmondja a tanár, de hozzáteszi: *Már rég meg kellett tanulni.*
- Néhányan a tanulók közül megtanulták a feladott szöveget, néhányan nem, ezért elkezdtek vitázni magyarul. *Azt meg kellett tanulni? Nem csak olvasni kellett? A tanár magyarul oldotta meg a problémát.*
Értéktétele: Hasznos volt.
- Házi feladat feladása közben a tanár mondta, hogy *munkafüzet*, és felírta a táblára, hogy *Mf.*
Értéktétele: Hasznos, mert a lecke fontosságát hangsúlyozta, és ha a szülők nem beszélnek angolul, nem tudnak segíteni.

Utasítás:

- *Egész mondatokkal válaszoljatok.*
Értéktétele: Hasznos.

Szómagyarázat:

- A tanár magyarul mondja el a *decide* szó jelentését, amikor a tanulók nem értik a magyarázatot. *Például, amikor gyerek voltam eldöntöttem, hogy tanár leszek, és most az vagyok.*
Értéktétele: A tanárnak el kell mondania a szó jelentését, mert nehéz megérteni a *decide* szót.
- A *bottle of oil* szóban a tanulók nem értették az *oil* szót, ezért a tanár elmondta magyarul.
- A tanár magyarul magyarázza az „it's time for” jelentését.
- A tanuló nem tudta kiolvasni angolul a következő számot: 455 *This is four hundred...* nem tudta folytatni, így a tanár magyarul segít: *Ötvenöt.*
Értéktétele: Nem indokolható az anyanyelvhasználat, mert nem az volt a baj, hogy nem látta, hanem hogy nem tudta.
- *A margarin nem állati eredetű, hanem növényi.*
Értéktétele: Nem indokolható a feladat szempontjából és a tanulók értették volna.

Nyelvtani magyarázat:

- A tanulók nem értik a *some* és *any* használatát, a tanár magyarul magyarázza el.
- *A write az nem melléknév, hanem ige, és mellékneveket kell mondani.*

Egyéb magyarázat:

- A tanár a feladat célját elmondta magyarul. *Ezt azért csináljuk, hogy megszokjuk a páros munkát. Ha probléma van, kérdezzetek.*

Segítségadás:

- Amikor a tanár angolul kérdezte, hogy *Who is on duty?* senki nem reagált, ezért megkérdezte, magyarul is, hogy *Ki a hetes?*
Értéktétele: Figyelemfelkeltő volt, ezért helyes volt a magyar nyelv használata.
- Bingónál a tanulók nem tudták hány képet válasszanak, ezért megkérdezték magyarul. A tanár válaszolt, hogy *ötöt*.
Értéktétele: segítség volt.
- A tanulók melléknév közép és felsőfokot gyakorló feladatlapot töltöttek ki. A tanár segítséget nyújtott és magyarul mondta, hogy *ipszilon*.
Értéktétele: Szükséges volt, mert segített a betűzésben és a helyesírásban.
- A tanulók nem tudják magyarul, ezért a tanár megmondja a jelentést „*Jól érzem magam*”.
- Tanuló megkérdezi *mit jelent az a szó, hogy ingredients?* Tanár: *Hozzávalók*.
- A tanár a házi feladatot magyarul írja fel táblára.
Értéktétele: Hasznos, mert a tanár hangsúlyozta a házi feladat fontosságát ezzel.
- *Tagadni kell a mondatokat*.
Értéktétele: Hasznos, mert nem volt világos mindenkinek a feladat.

Anyanyelvhasználat a feladat részeként:

- A tanár magyarul mondja a szót, a tanulónak a táblán át kell húzni az azonos jelentésű angol szót.
- Magyar szavak szerepelnek papírcsíkokon a szövegből.
Értéktétele: Jó feladat, mert így a tanulók hozzá tudják kötni a szó jelentését a szövegben szereplő angol szóhoz.

Néhány módszertani lépés indokoltá teheti a magyar nyelv használatát, mind a szótanításban, mind pedig nyelvtani magyarázatok esetében [8].

Néhány példa a hospitálási naplóból a szótanítás módszertanára:

- egy szöveg mondatainak fordítása szerepel kártyákon, amelyhez meg kell találni az angol mondatpárt,
- egy szöveg mondatainak fordítása magyarra, a szó jelentésének megbeszélése, majd kiírása a szótárfüzetbe,
- Szókirály játékban fordítaniuk kell az angol szavakat magyarra,
- szókárttyák angolul a Stone soup meséből, a tanulóknak mondaniuk kell a szavak magyar jelentését,
- a táblán szerepelnek az angol szavak, a tanulóknak pedig mellé kell írni a magyar jelentést.

Példa a nyelvtani magyarázatra:

- Tanár: He's got a hamburger with some chips. He hasn't got any apples or bananas. What does it mean in Hungarian? A tanuló magyarul válaszol.

2.2.2. A tanulók anyanyelvhasználata idegennyelv-órán

Rákérdezés a szó jelentésére:

- *Az mi?* Tanár: *Lemonade means limonádé*.
Értéktétele: Szójelentés pontosítása.
- *Mit jelent az a szó, hogy recipe?*
Értéktétele: Releváns kérdés volt, mert nem mondta el korábban a tanár a jelentését.

- Néhány tanuló azt kérdezte: *Mit jelent a pupils?*
Vélemény: Nem tudták a jelentést, ezért bemérgelték magukat és magyarul kezdtek el beszélni, a tanárnak nagyon meg kellett őket fegyelmeznii.
- *Hogy hívják azt a desszertet, ami ilyen kávé?*
Értéktételek 1: Nem volt gond, hogy megkérdezte, mert a feladathoz tartozott.
Értéktételek 2: Nem indokolható, a tanárnak figyelmeztetnie kellett volna, hogy angolul beszéljen.
- *Tanító néni ez mit jelent?* A tanár magyarul válaszolt, mert a tanuló nem ismerte a magyar jelentését a szónak.
Értéktételek: Helyesen tett.
- *Hogy kell mondani ezeket?*
Értéktételek: Nem volt probléma a kérdés, mert érdekelte a feladat. Segítséget kért és a tanár segített.
- *Mi az a task sheet?* A tanár magyarul válaszolt.
Értéktételek: Helyes volt, mert segített és a gyerekeket érdekelte a fordítás.
- Tanár: *To have fun.* Tanuló: *Az mit jelent?* Tanár megmondta magyarul.
Értéktételek: Indokolt, mert szükséges volt a továbbiak megértéséhez.
- *Az Easter mit jelent?* Tanár mondta magyarul.
Értéktételek: Nem indokolt, mert már megbeszéltek és a táblán is fent volt.
- *Hogy mondják, hogy nincs kedvencem?* A tanár megmondta angolul.
Értéktételek: Hasznos, mert olyat kérdezett, amit nem tudott.
- *Mi az a pupils?* Tanár: *Who knows?* Tanuló: *Tanuló.*

Kiejtésre kérdez rá a tanuló:

- *Hogy kell mondani?*

Helyesírásra kérdez rá a tanuló:

- *A heavy-t y-nal kell írni?* Tanár: *A heavy-t y-nal kell írni.*

Kérdés a feladattal kapcsolatban:

- *Egész mondatban kell válaszolni?* A tanár angolul válaszol.
- *Én mondhatom? Ezeket ön rajzolta?*
Értéktételek: Releváns a magyar nyelv használata, mert érdeklő őket a feladat, azért használtak magyart, mert részt akartak venni a játékban.
- Megkérték a tanárt, hogy magyarázza el a feladatot magyarul.
Értéktételek: Releváns volt, mert a feladattal foglalkoztak és segítséget kértek.
- *Le kell írni?*
Értéktételek: Irreleváns, mert a tanár mondta előre, hogy le kell írni.
- *Ez olyan, mint a táblás?*
Értéktételek: Nagyon aktív tanuló kérdezte, így a magyar használata egy tanulási forma volt.
- *Most mit kell csinálni?*
Vélemény: Nem értik a feladatot.

- *Egyedül kell megcsinálni?* Tanár: Igen.
Értéktétele: Mondhatta volna, hogy Yes, on your own.

Észrevétel:

- *Lemaradt az e betű a szóból.*
Értéktétele: Hasznos, mert segített a tanárnak kijavítani a szót.
- *Nincs villany. Elromlott.*

Kommentek:

- Kommentálták, amit láttak *Ez finom? De jó ez a kép!*
Értéktétele: Ez arra utal, hogy tetszett nekik.
- Néhány tanuló mondta a tanárnak, hogy nincs kész a leckéjük, mert nem voltak iskolában a múlt héten. *Én nem voltam itt.*
Értéktétele: Releváns volt, mert megadták az okot, amiért nem csináltak leckét.
- Feladatellenőrzés közben: *Nem tudom.*
Vélemény: A gyerekek kicsit alulmotiváltak voltak az órán, nem érdekelte őket a tananyag és nem akartak gondolkodni és a tanár kérdéseire válaszolni.
- A tanulóknak nem tetszett, hogy túl sok leckét kaptak, ezért azt kérdezték: *Mennyi lesz még? Ez nagyon sok.*
Értéktétele: Nem volt zavaró, mert gyerekek...
- A tanuló késett az óráról. *Bocsánat a késésért.*
Értéktétele: Releváns, mert udvarias volt.

Feladatmegoldás kapcsán:

- A hozzávalókat magyarul mondták a tanulók.
Vélemény: Nehéz volt kikövetkeztetni a képekből.
- Tanulók magyarul beszélgetnek.
Vélemény: Nem fegyelmez a tanár. A tanár túl sok időt hagy a feladatra, a tanulók elkezdtek beszélgetni.
- *Elmondaná, mit kell csinálni?* Másik tanuló: *Tanulni kell a házira.* A tanár újra elmondta a feladatot angolul.
Értéktétele: Jobb lett volna magyarul, mert néhányan még mindig nem értették.
- *Én nem tudok olyan sokat írni.* Tanár: *You have to write only what you can.*
Értéktétele: A tanár ily módon biztatta a tanulót a nyelvhasználatra.
- *Milyen szavakat kell?* Tanár: *Ami eszedbe jut Angliáról.*
Értéktétele: A tanár válaszolhatott volna angolul, hogy ösztönözze a tanulókat.
- A táblám ez áll: country, ies Tanuló: *Mi az az ies? Vidék?* Tanár: *Többes szám.*
Értéktétele: Indokolt, mert nehéz lett volna, és a feladat része volt.

2.2.3. Tanulók egymás közötti interakciója:

Biztatás:

- Tanuló: *Nem tudom.* Másik tanuló: *Csináld már!* (Szópárok megkeresése, mondatírás a feladat.)

- Mondatokat kell formálniuk megadott szavakkal: egyik tanuló nem akarta mondani, a másik rászólt: *Mondjad már!*
- Tanuló: *Nem akarok kimenni.* Másik tanuló: *Ott van a táblán, csak fel kell olvasni.*
- Tanuló: *Az azt jelenti, hogy ünnepek?* Másik tanuló: *Nem írod a szavakat?*
Vélemény: Nincs fegyelmezés.

Magyarázat:

- Egyik tanuló kérdezte a másikat: *Felsőfokban kap egy s-t akkor, ha két szótagú?*
Értéktételek: Nagyon helyén való volt, mert segítettek egymásnak és érdekelte őket a tananyag.
- *Hogy mondják azt, hogy nincs kedvencem? Mi az az actor?*
Vélemény: Sok a beszélgetés, nincs fegyelmezés.
- *Egy hónaphoz többet is lehet ími?*
Vélemény: Sokat beszélgetnek egymással, túl nehéz és hosszú a feladat.

3. Elemzés és összefoglalás

A tanítójelölt hallgatók az esetek nagy részében nem fejezték ki véleményüket és nem írtak értéktételeket az anyanyelvhasználat mellé, aminek több oka is lehet. Egyrészt adódhat abból, hogy elfogadhatónak, evidensnek tartják az anyanyelvhasználatot – erre utal a lejegyzett értéktételek döntő többsége is – másrészt bizonytalanok lehetnek az egyes anyanyelvi megnyilvánulások szükségességéről és hasznosságáról, mind a tanár, mind a tanulók vonatkozásában. A lejegyzett értéktételek többsége nem megfelelő, ami ugyancsak azt jelzi, hogy a tanítójelöltek bizonytalanok az anyanyelvhasználat nyelvórai megjelenésének megítélésében. A funkciók szerint felsorolt példák elemzése rámutat arra, hogy az anyanyelvhasználat indokolt-e, és ha igen, milyen esetekben.

A nyelvtanár kifejezheti aggodalmát, figyelmeztethet, fegyelmezhet, viccelődhet, megjegyzéseket tehet a tanuló munkájával kapcsolatban. Előfordulhat, hogy az anyanyelv ezeknek a funkcióknak a betöltésére alkalmasabb, amikor a tanulók még nincsenek olyan szinten, hogy pontosan értsék a nyelvet és a mögöttes szándékokat. A humor anyanyelvi szinten is félreérthető lehet, ugyanakkor színesítheti a tanórát. A figyelmeztetés, fegyelmezés sokszor hatásosabb és hamarabb célba ér anyanyelven, bár erre a célnyelven is rendelkezésre állnak a megfelelő nyelvi eszközök csakúgy, mint a feladat teljesítésének számonkérése. A legtöbb funkcióról elmondható, hogy a nyelvtanulás szempontjából hatékonyabb és ösztönzőbb célnyelven. Az utasítások általában rövidek és tömörek, amelyek idegen nyelvi megfelelőit – a gyakori ismétlésekből adódóan – a tanulók gyorsan elsajátítják. A szó jelentésének megadása bár pillanatnyi segítséget jelent, nem gondolkodtat, nem ösztönöz, és nem segíti a szótanulást [9]. A nyelvtani magyarázatoknak rövidnek, tömörnek és szemléletesnek kell lenniük, példákkal illusztrálva, ami célnyelven szintén hatékonyabb, vagyis ebben az esetben sem feltétlenül indokolt az anyanyelv használata. Az egyéb magyarázatoknak és segítségadásnak is lényegre törőnek kell lennie, amihez a célnyelv használata megfelelő.

A tanulók idegen nyelvórai anyanyelvhasználatára is széles skálát mutat. A felsorolt példákból is látható, hogy a tanulók gyakran kérdeznek rá anyanyelven a szavak jelentésére, holott ezt idegen nyelven is megtehetnék egy jól begyakorolt kérdés segítségével. A kiejtésre, helyesírásra irányuló, valamint a feladatmegoldással kapcsolatos kérdések is mind az osztálytermi idegennyelv-használat – classroom English – részét képezik, így ezekben az esetekben nem indokolt az anyanyelvet használni. Ha a tanulók ösztönözve vannak az osztálytermi-idegennyelv használatára, észrevételeiket, kommentjeiket és a feladathoz kapcsolódó kérdéseiket is a célnyelven teszik meg. A tanulók egymás közötti anyanyelvi interakciója, ahogyan az a véleményekből kiderül, sokszor a

fegyelmezés és a motiváció hiányából adódik. Bár a tanulók egymás között hajlamosak anyanyelvüket használni, a nyelvtanár egyik feladata ezen alkalmak minimalizálása.

Összegzésül elmondható, hogy a nyelvórai anyanyelvhasználat az esetek túlnyomó többségében indokolatlan. A pedagógus és a tanulók közötti anyanyelvi interakció nehézkessé teszi, gátolja a célnyelvi kommunikációt, nem fejleszti a nyelvi készségeket. A pedagógusnak törekedni kell a célnyelv kizárólagos használatára és minden eszközzel erre kell ösztönözni tanítványait is.

4. Következtetések

Több lehetséges oka van annak, amiért a tanítójelölt hallgatók anyanyelvet használnak az idegennyelv-órán. Történhet ez módszertani megfontolásból [8] (amint azt a fenti felsorolás is illusztrálja), de lehet ennek oka nyelvi bizonytalanság is. A tanítójelöltek az esetek többségében nem írtak értékítéletet az anyanyelvhasználat mellé, vagyis az egyes funkciók jogosságát nem kérdőjelezték meg, elfogadottnak, illetve nyilvánvalónak tartották. Ugyanakkor a lejegyzett értékítéleteik nem vagy csak néhány esetben voltak megfelelőek, ami bizonytalanságukra vezethető vissza. A tanítójelöltek egyfajta kényszerhelyzetben vannak, amikor idegen nyelvi bemutató órát tartanak, de módszertani ismereteik és felkészültségük alapján tudják, hogy a nyelvórárt célnyelven kell tartani. Felmerül tehát a kérdés, hogy ha nincsenek ebben a kényszerhelyzetben, még gyakrabban használják az anyanyelvet? Ez nyelvi szintjükről, módszertani felkészültségüktől, motiváltságuktól [2] [2] és nyelvhasználati szorongásuktól [4] is függ.

Összegzésül elmondhatjuk, hogy célszerű kizárólagos célnyelvi kommunikációra törekedni a nyelvórán, egyrészt mert ezzel az idegen nyelvi kommunikációra ösztönözzük a tanulókat, másrészt, hogy minél jobban kihasználjuk a tanórai szűkös időkeretet. Mindezekhez fontos a tanítójelöltek nyelvi és módszertani felkészültsége, amely az idegen nyelvi műveltségterületi képzés egyik legfontosabb feladata [3].

Irodalomjegyzék

- [4] HARDI, J. (2010). Language learning motivation of English-specialised teacher trainees. *6th Hungarian National and International Lifelong Learning Conference*. Debrecen: MELLearn – Hungarian Higher Education Lifelong Learning Network. (491-498)
- [2] HARDI, J. (2011a). Nyelvtanulási motivációmérés leendő angolszakos tanítók körében. *Modern Nyelvoktatás*. 17/1. (58-72).
- [3] HARDI, J. (2011b). Use of mother tongue in English observation diaries. *Practice and Theory in Systems of Education*. 6/3. 229-246. www.eduscience.hu/173HardiJudit.pdf
- [4] HARDI, J. (2014). Idegen nyelvi szorongás főiskolai angolórákon. In: Ladányi Mária, Vladár Zsuzsa, Hrenek Éva (szerk.) *MANYE XXIII. Nyelv – Társadalom – Kultúra. Interkulturális és multikulturális perspektívák*. Budapest: Tinta Könyvkiadó. 321–327.
- [5] LUGOSSY, R. (2003). Code-switching in the young learner classroom. In: Andor, J. Horváth, J. and Nikolov, M. (Eds.) *Studies in English theoretical and applied linguistics*. Pécs: Lingua Franca Csoport. (300-309).
- [6] NIKOLOV, M. (1999). "Natural-born speakers of English": Code-switching in pair- and group-work in Hungarian primary schools. In: S. Rixon (Ed.). *Young learners of English: Some research perspectives*. London: Longman. (72-88).
- [7] NIKOLOV, M. (2000). Kódváltás pár- és csoportmunkában általános iskolai angolórákon. *Magyar Pedagógia*. 100/4 (401-422).
- [8] NIKOLOV, M. (2008). "Az általános iskola, az módszertan!" Alsó tagozatos angolórák empirikus vizsgálata. *Modern Nyelvoktatás*. 10/1-2 (3-19).
- [9] OROSZ, A. (2008). Az idegen nyelvi szókinccs elsajátításának alapvető kritériumai és aktuális problémái. *Módszertani Közlemények*. 48/1 (21-26).
- [50] TUMBULL, M. & DAILEY-O'CAIN, J. (2009). *First language use in second and foreign language learning*. Bristol: Multilingual Matters.